

Natura 2000 a aktywność człowieka

2013-10-29

Aktywność człowieka a zasady ochrony siedlisk i warunków życia gatunków

Sieć Natura 2000 chroni cenne siedliska przyrodnicze i rzadkie lub zagrożone gatunki zwierząt i roślin. Przyroda w Europie jest szczególnie narażona na zagrożenia z uwagi na zwiększającą się presję na tereny dotychczas niezabudowane, intensyfikację rolnictwa, rozbudowę infrastruktury czy rozwój przemysłu. Dla badaczy i miłośników przyrody stało się oczywiste, że jeśli społeczeństwa europejskie będą rozwijać się w taki sam sposób jak dotąd, to w niedługim czasie wyginie znaczna liczba gatunków roślin i zwierząt.

Znaczna część obszarów Natura 2000 stanowi obszary dotychczas niechronione i niewymagające reżimów ochronnych, takich jakie stosowane są w rezerwach czy parkach narodowych, niemniej podstawowym warunkiem aktywności człowieka powinno być gospodarowanie zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Natura 2000 nie stoi w sprzeczności z inwestycjami, przeciwnie - walory przyrodnicze obszarów są szansą na rozkwit wielu dziedzin gospodarki i powstanie wielu nowych miejsc pracy, jednakże aktywność człowieka nie powinna pogarszać stanu siedlisk przyrodniczych i warunków bytowania gatunków będących przedmiotem ochrony w obszarach Natura 2000.

[Natura 2000 i społeczeństwo](#)

Natura a wody

Doliny rzeczne to miejsce długotrwałego już konfliktu między dążeniami do ochrony ich walorów przyrodniczych, a dążeniami do regulacji rzek i ochrony przeciwpowodziowej. Po wejściu do Unii Europejskiej zarządzanie dolinami rzecznyymi musi - niezależnie od sieci Natura 2000 - zostać przeorientowane w świetle tzw. Ramowej Dyrektywy Wodnej. Celem tej dyrektywy to między innymi ochrona jakości wód i ekosystemów związanych z wodami oraz zintegrowane zarządzanie zasobami wodnymi w zlewniach rzek. Wymagania sieci Natura 2000 w stosunku do dolin rzecznych są w pełni spójne i komplementarne do wymagań wynikających z Ramowej Dyrektywy Wodnej. Nie blokują one możliwości ochrony przeciwpowodziowej, wymagają jednakże, by była ona realizowana w sposób nowoczesny, uwzględniający naturalną dynamikę rzek i ich przepływów, a także pozostawiając miejsce dla rozwoju przyrody związanej z rzekami. Można oczekiwać, że obszary Natura 2000 i obowiązujące w nich regulacje wymuszają poszukiwanie konsensusu między gospodarką wodną i ochroną przeciwpowodziową, a potrzebami przyrody i dolin rzecznych.

- [Natura 2000 a gospodarka wodna](#)
- [Natura 2000 i akwakultura](#)
- [Natura 2000 a Ramowa Dyrektywa Wodna](#)
- [WFD and Nature Directives \(EN\)](#)

Natura a morze

Obszary Natura 2000 chronią nie tylko siedliska i gatunki na lądzie - znaczna część polskiego Bałtyku (zarówno w morskich wodach wewnętrznych, morzu terytorialnym, jak i w wyłącznej strefie ekonomicznej) również znajduje się w sieci. Morskie obszary mają swoją specyfikę - zdecydowanie mniejszą liczbę typów siedlisk i gatunków w porównaniu z lądem, jednolitą strukturę własności (Skarb Państwa), inne są też źródła zagrożeń bałtyckiej przyrody. Dla obszarów morskich, zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, nie sporządza się planów zadań ochronnych, a plany ochrony. Nadzór nad obszarami morskimi znajdującymi się poza granicami parków narodowych pełnią dyrektorzy urzędów morskich. Wyznaczanie i skuteczne zarządzanie morskimi obszarami chronionymi jest działaniem spójnym z realizacją Konwencji Helsińskiej jak i z unijną dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej.

[Morskie obszary Natura 2000](#)

Natura a lasy

Lasy są ostojami wielu istotnych elementów różnorodności biologicznej o kluczowym znaczeniu dla funkcjonowania środowiska, ale także sposobem gospodarczego użytkowania ziemi. Dostarczają korzyści gospodarczych, przede wszystkim drewna, czy owoców runa leśnego. Gospodarka leśna pozostaje zatem w rozmaitych interakcjach z celami ochrony unikatowych gatunków i siedlisk przyrodniczych. Dlatego też da się pogodzić z celami sieci Natura 2000, wymagając co najwyżej niewielkich modyfikacji, mieszczących się w zakresie decyzji Komisji Techniczno-Gospodarczych, planu urządzania lasu czy w zakresie zapisów Programu Ochrony Przyrody.

[Natura 2000 w leśnictwie](#)

Natura a rolnictwo

Na terenach leżących w strefie oddziaływania rolnictwa, przede wszystkim na trwałych użytkach zielonych, koncentruje się znaczna część walorów przyrodniczych objętych ochroną w ramach sieci Natura 2000. W szczególny sposób dotyczy to nowych krajów Unii, Europejskiej w których tradycyjne systemy rolnictwa zachowały się w stopniu niespotykanym w żadnym z dotychczasowych krajów członkowskich. Jednak intensyfikacja rolnictwa prowadzi do skrajnego uproszczenia agroekosystemów. Dlatego cała Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej stopniowo ewoluuje w kierunku motywowania rolników do prowadzenia gospodarki rolnej w sposób korzystny dla środowiska i przyrody. Przykładem takiego mechanizmu motywującego są programy rolnośrodowiskowe. Programy te mają przeważnie charakter dobrowolnych umów zawieranych z rolnikami zobowiązanymi się do realizacji określonych świadczeń. Są przykładem konstruktywnej współpracy użytkowników terenu i administracji ochrony przyrody. Płatności kalkulowane są dla każdego kraju członkowskiego Unii Europejskiej i dla każdego rodzaju działalności, w taki sposób, aby zrekompensować rolnikowi straty wynikłe z ekstensywnego użytkowania gruntu, zrównoważyć poniesione koszty oraz zachęcić do udziału w programach.

W całej Unii Europejskiej podpisano dotychczas ponad 10 mln umów rolnośrodowiskowych obejmujących kilkanaście procent producentów rolnych. Programy rolnośrodowiskowe są w zasadzie niezależne od sieci Natura 2000, jednak są uważane za jeden z najważniejszych mechanizmów osiągania celów sieci na obszarach rolniczych. We wszystkich krajach Unii zauważalna jest postępująca harmonizacja obszarów wdrażania programów rolnośrodowiskowych i obszarów Natura 2000. Przykładem takiej harmonizacji jest m.in. automatyczne zwiększenie o 15% płatności rolnośrodowiskowych na obszarach Natura 2000 w Polsce.

Utrzymanie tradycyjnego użytkowania rolniczego ekosystemów półnaturalnych jest konieczne dla skutecznej ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych, czego wymaga sieć Natura 2000. Sieć będzie przede wszystkim promowała poszerzenie oferty dobrowolnych programów rolnośrodowiskowych, które będą mogły być wykorzystane przez rolników. Jeżeli ochrona siedlisk przyrodniczych lub gatunków wymaga na obszarze Natura 2000 wprowadzenia regulacji ograniczających swobodę gospodarki rolnej, to zasadą jest, że rolnikowi przysługuje pieniężna kompensacja. Takie płatności są wypłacane na obszarach Natura 2000 w Brandenburgii, a także na Litwie - za sam fakt utrzymania łąk jako ekstensywnych użytków zielonych.

[Korzyści dla rolnictwa wynikające z gospodarowania na obszarach Natura 2000](#)

Natura a działalność gospodarcza i inwestycje

Podkreśla się często, że ochrona przyrody w ramach sieci Natura 2000 nie musi być sprzeczna z realizacją inwestycji i rozwojem. Jednak planowane inwestycje oraz projekty planów i programów, których realizacja może mieć szkodliwy wpływ na obszary Natura 2000, wymagają przeprowadzenia uprzedniej oceny ich wpływu na siedliska przyrodnicze i gatunki, dla ochrony których dany obszar został utworzony.

Należy podkreślić, iż wszystkie plany i inwestycje, które nie będą wywierały istotnie negatywnego wpływu na chronione gatunki i siedliska przyrodnicze, są dopuszczalne. Nawet w razie stwierdzenia znacząco negatywnego oddziaływania na obszar Natura 2000 nie wyklucza się w bezwzględny sposób możliwości zrealizowania przedsięwzięcia czy przyjęcia planu. Odpowiednie władze mogą zezwolić na takie przedsięwzięcie lub plan, jeśli ten plan lub przedsięwzięcie realizuje wymogi nadrzędnego interesu publicznego, a interes ten nie może być osiągnięty w inny sposób. W takiej sytuacji konieczne jest jednak skompensowanie szkód poniesionych przez przyrodę, tak aby utrzymać spójność sieci (np. poprzez stworzenie w innym miejscu siedlisk dogodnych dla chronionych gatunków). Jeśli negatywne oddziaływanie dotyczy siedlisk lub gatunków priorytetowych, zgoda może być wydana tylko jeżeli nadrzędny interes publiczny wiąże się z ochroną zdrowia i życia ludzi, zapewnieniem bezpieczeństwa publicznego albo uzyskaniem korzystnych następstw o pierwszorzędym znaczeniu dla środowiska przyrodniczego. W innych, wyjątkowych przypadkach przed udzieleniem zgody państwo członkowskie musi wystąpić o opinię do Komisji Europejskiej.

[Natura 2000 w ocenach oddziaływania przedsięwzięć na środowisko](#)

[Natura 2000 w planowaniu przestrzennym - rola korytarzy ekologicznych](#)